

Groot aantal Kepen (*Fringilla montifringilla* L.) slachtoffer van het verkeer in de winter 1970-'71

Door E. R. Osieck

Het verkeer levert een groot gevaar voor de voedselzoekende Kepen op.
Hilversum, 7 maart 1971. Foto J. van der Geld

Inleiding

Op 2 januari 1971 werden in de omgeving van Hilversum voor het eerst in het seizoen 1970-'71 enkele dode Kepen gevonden; deze waren kennelijk slachtoffer van het verkeer. Pas twee dagen later werd het duidelijk dat de vogels hier massaal werden doodgereden door het verkeer. Tezamen met de heren P. Slot en W. J. R. de Wijs werd toen besloten om langs enkele verkeerswegen dagelijks het aantal slachtoffers te tellen om een indruk te krijgen van de sterfte in relatie tot het aantal aanwezige exemplaren. Wij

hebben nagegaan welke omstandigheden tot deze sterfte konden leiden.

Telresultaten

Tellingen van verkeersslachtoffers werden steeds in de namiddag uitgevoerd door alle dode vogels op de weg en op een strook van 2 m aan weerskanten van de weg te noteren. Alles werd meegenomen om dubbel-tellingen te voorkomen. Al gauw bleek dat er slechts enkele trajecten in aanmerking kwamen om dagelijks te tellen. Langs de overige wegen lagen weinig slachtoffers dat wil zeggen ten hoogste enkele tientallen exemplaren over enkele kilometers (het aantal aanwezige Kepen was hier meestal ook laag). Die wegen waarlangs veel Kepen foerageerden en waar ook veel slachtoffers lagen waren steeds aan één of twee zijden met beuken beplant (meestal vlak langs de rijbaan).

Het bleek al gauw dat slechts een deel van het werkelijke aantal slachtoffers werd gevonden. De volgende oorzaken zijn hiervoor aan te wijzen:

1. Slachtoffers die niet direct dood zijn zien vaak nog kans om buiten de telstrook te geraken.
2. Op de weg platgereden slachtoffers zijn binnen enkele uren totaal verdwenen.
3. Ook anderen raapten slachtoffers op, ondermeer personeel van weg-
onderhoud.

4. Bij steekproeven bleek dat soms enkele slachtoffers aan de aandacht ontsnapt waren.

Tabel I. Aantallen slachtoffers langs een viertal trajecten.
(gegevens verkeersintensiteit van Prov. Waterstaat, Utrecht en het Sociografisch bureau, Hilversum).

traject	A	B	C	D
lengte	1	3	1.5	± 1 km
aantal auto's				
per dag	7000	11000	9400	3000
maximumsnelheid	geen beperking	80	geen beperking	± 70 km/u
datum				
4-1-1971	52	?	?	?
5-1-1971	13	223	87	30
6-1-1971	5	126	?	7
7-1-1971	0	71	?	6

Om deze redenen zijn naast de gegevens uit Tabel I ook schattingen gemaakt, deze zijn vermeld in Tabel II. Deze schattingen zijn voornamelijk gebaseerd op de aantallen Kepen die we tijdens de tellingen zagen doordrijden.

Tabel II. Aantalsschattingen van de slachtoffers langs een tweetal trajecten.

traject	B	C
datum		
4-1-1971	300	300
5-1-1971	300	300
6-1-1971	300	250
7-1-1971	0	0

Zo zag ik langs een weggedeelte, waarlangs een groep van ongeveer 2000 Kepen foerageerden, per half uur $\pm$ 20 ex. het slachtoffer van het verkeer worden. Op 5 januari vond een personeelslid van het wegonderhoud langs ondermeer traject B ongeveer 300 slachtoffers. De aantallen slachtoffers onder andere soorten waren laag: Kuifeend 1, Meerkoet 2, Houtduif 6, Turkse Tortel 1, Merel 2, Pimpelmees 2, Vink 41 en Spreeuw 2.

Om een indruk te krijgen van het aantal aanwezige kepen langs de trajecten zijn deze globaal geschat (tabel III). Het is moeilijk om in een dergelijke groep het percentage Kepen te schatten (ze waren gemengd met Vinken, doch vermoedelijk ver in de meerderheid).

Tabel III. Aantal aanwezige Kepen langs de verschillende trajecten gedurende 4 dagen.

	A	B	C	D
4-1-1971	2-3000	?	?	?
5-1-1971	2-300	2000	2500	500
6-1-1971	0	900	< 2500	100
7-1-1971	0	0	0	0

Schatten we het totaal aanwezige Kepen op 5 januari op de trajecten B en C op 4500 dan is daarvan alleen op deze datum 13% omgekomen. In de nacht van 6 op 7 januari trad dooi in, waarna de sneeuw snel was verdwenen. 's Middags 7 januari waren er langs de wegen vrijwel geen Kepen meer te vinden.

Discussie

De oorzaak van dergelijke grote aantallen Kepen langs wegen met beuken moet gezocht worden in de combinatie van voedselaanbod en weersomstandigheden.

In vergelijking met voorgaande jaren was de oogst van beukenootjes zeer goed; van 1930 tot 1960 was er slechts 9 x een redelijke oogst

Tabel VI. Oogst van beukenootjes uitgedrukt in een 100-delige schaal:

10 = zeer slecht en 80 = goed; gegevens Staatsbosbeheer, Utrecht.		
1969	10	Kaapse bossen
1968	80	boswachterij 'de Vuursche'
1969	10	" " "
1970	90	" " "
1971	10	voorspelling Nederland

Uit waarnemingen en analyse van maaginhouden bleek dat de Kepen uitsluitend beukenootjes aten. Het is waarschijnlijk dat in de winter 1970-'71 veel Kepen in beukenbossen hebben overwinterd. Massale overwintering in een goed beukenootjesjaar is uit Zuid-Zweden bekend.

Door zware sneeuwval op 1 januari 1971 concentreerden de Kepen zich op sneeuwvrije plaatsen zoals autowegen om te kunnen foerageren. Hier foerageerden ze op de geweldige voorraden beukenootjes langs de weg (door het zout strooien was een brede strook langs de weg sneeuwvrij) maar ook op de weg (kapotgereden beukenootjes). De beukenootjes-oogst in lanen is overigens vaak groter dan in 'gesloten' bos.

Bij het naderen van verkeer reageerde een groep Kepen vaak laat; daarbij liepen ze vooral risico als ze naar de overkant van de weg probeerden te komen of als ze nog een bocht over de weg beschreven. Vooral hoge voertuigen (vrachtauto's, bussen) en hardrijdende auto's eisten dan veel slachtoffers. De reactie van Vinken was veel sneller; het aantal slachtoffers lager.

Heyn (1966) constateerde in Mecklenburg ook sterfte van Kepen langs een autoweg door een beukenbos. Hij maakt geen melding van sneeuwval. Hij vond langs 300 m weg in drie dagen 184 slachtoffers. Gevaarlijke situaties waren vooral die waarbij auto's elkaar inhaalden, ook daar eisten hoge vrachtauto's of bussen vele slachtoffers.

Door de trage reactie op het verkeer en de tamheid vermoeden we dat de Kepen van ver oostelijke oorsprong waren.

In de periode van de sterfte werden vijf geringde Kepen gevonden.

Het Vogeltrekstation beschikt slechts over twee terugmeldingen van Kepen die hier in de winter zijn geringd en teruggemeld zijn uit het broedgebied (beide uit Noorwegen, 59.20 en 66.20 Noorderbreedte). Het is opvallend dat er een twintigtal terugmeldingen zijn waaruit een wisseling van overwinteringsgebied blijkt. Twee interessante gevallen zijn: Arnhem R 55148 geringd 1 jan. 1964 te Ritthem, teruggemeld 13 jan. 1968 in de omgeving van Oslo, Noorwegen.

Sempach E 191700 geringd 17 jan. 1966 te Bern, Zwitserland, teruggemeld 3 jan. 1970 in Nunspeet.

Hoewel het slechts een klein aantal van alle terugmeldingen betreft, wijzen deze gegevens er op dat de overwinteringsgebieden van Kepen niet steeds dezelfde behoeven te zijn. In welke mate dit gebeurt is niet gemakkelijk na te gaan. Daarom is het moeilijk de herkomst van een groep (overwinterende) Kepen na te gaan aan de hand van ringgegevens uit andere jaren.

De verplaatsingen lijken deels een gevolg van geregelde trek maar we vinden er ook een invasieachtig element in terug. De factor voedsel speelt hierbij waarschijnlijk een belangrijke rol.

De conditie van de slachtoffers was zeer goed: het gemiddelde gewicht lag 1-2 gram boven waarden uit de literatuur (alleen gegevens uit jan.-febr. zijn gebruikt). Alle waren zeer vet.

Na sneeuwval, begin maart, heeft zich weer sterfte voorgedaan nu echter op veel kleinere schaal. Dit is te danken aan het feit dat de meeste Kepen al waren weggetrokken. We vonden: Houtduif 1, Merel 2, Roodborst 1, Koolmees 2, Pimpelmees 1, Zwarte Mees 5, Vink 15 en Keep 57.

Door zware sneeuwval concentreerden de Kepen zich op sneeuwvrije plaatsen waar voedsel te vinden was.
Hilversum, 7 maart 1971.

Foto: J. van der Geld

Voorkoming sterfte

Maatregelen die genomen kunnen worden indien de omschreven situatie zich weer zou voordoen:

- a. verwijderen beukenootjes op en langs wegen.
- b. aanleggen voederplaatsen op enkele honderden meters van de desbetreffende wegen (van de wegen verwijderde beukenootjes daar storten!).
- c. autobestuurders op de aanwezigheid van de groepen vogels attenderen en invoeren maximumsnelheid (70 km/u). Bij aanhoudend claxonneren reageren de Kepen meestal wel.

Ligtenberg en Wessellius (1971) stellen als oplossing (op langere termijn) voor om langs wegen geen bomen meer te planten met voor vogels aantrekkelijke zaden die 's winters blijven liggen. Het is de vraag of deze oplossing niet erger is dan de kwaal indien de boven omschreven omstandigheden zich weer voordoen (goede beukenootjesoogst en sneeuwval). Een belangrijk foeragerterrein verdwijnt dan immers.

Graag dank ik de Vogelafdeling van het Zoölogisch Museum en dr. A. C. Perdeck voor het gereedmaken van deze notitie. Het Zoölogisch Museum verleende bovendien faciliteiten voor het bewerken van het materiaal; het Vogeltrekstation verschafte de mogelijkheden tot het analyseren van de terugmeldingen. Ook daarvoor ben ik zeer erkentelijk.

- E. R. Osieck, Noord Cralloseweg 6, Huizen (post Bussum).

LITTERATUUR:

- Heyn, D. (1966): Bergfinkenverluster auf Autostrassen. Der Falke 13: 240.
Ligtenberg, C. en M. Wessellius (1971): Verkeersslachtoffers in Arnhem. Het Vogeljaar 19: 522.